

ข่าวสารสำหรับประชาชน

เรื่องโรคติดต่อทั่วไปและภัยสุขภาพ

สำนักโรคติดต่อทั่วไป

กรมควบคุมโรค

กระทรวงสาธารณสุข

โทร 0 2590 3183

ฉบับที่ ๑๘/๕๕ (วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕)

จากประเด็นข่าวใน นสพ.เดลินิวส์ วันที่ ๑๕ สิงหาคม (หน้า ๑)

อ้างถึง... ดร.สุภาภรณ์ วัชรพฤษชาติ หัวหน้าห้องปฏิบัติการ ศูนย์ปฏิบัติการโรคทางสมอง ศูนย์ความร่วมมือองค์การอนามัยโลกด้านค้นคว้าและอบรมโรคติดเชื้อไวรัสจาก สัตว์สู่คน คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงผลการถอดรหัสพันธุกรรมเชื้อไวรัสจากสมองกระต่ายที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าว่า การถอดรหัสพันธุกรรมของกระต่ายที่ติดเชื้อไวรัสพิษสุนัขบ้า พบว่า ไวรัสที่พบในกระต่ายอยู่ในกลุ่มเดียวกับไวรัสที่พบในประเทศไทย ที่มีการพบเชื้อตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เมื่อเปรียบเทียบรหัสพันธุกรรมไวรัสพิษสุนัขบ้าจากกระต่ายกับไวรัสจากสุนัขบ้าของกรุงเทพมหานครและปริมาณของไวรัสที่เป็นฐานข้อมูลของไวรัสที่ได้จากสมองสุนัขบ้าที่พบในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ พบว่าไวรัสจากกระต่ายมีความคล้ายกับไวรัสจากสุนัขบ้าที่พบในเขตจอมทองในปี ๒๕๔๔ ประมาณ ๙๘% และคล้ายกับสุนัขบ้าที่พบในจ.สมุทรสาคร จ.สมุทรปราการ ในปี ๒๕๔๔ ประมาณ ๙๙% ขณะเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับไวรัสจากทั่วประเทศไทยพบว่ามีคามเหมือนกับ ไวรัสที่เคยพบใน จ.ขอนแก่น ที่พบในปี ๒๕๔๓ และ จ.สุรินทร์ ที่พบในปี ๒๕๔๓ ๑๐๐%

ดังนั้นข่าวสารสำหรับประชาชน เรื่องโรคติดต่อทั่วไปและภัยสุขภาพ จะกล่าวถึง **โรคพิษสุนัขบ้า** หรือ **โรคกลัวน้ำ** เป็นโรคติดต่อร้ายแรงชนิดหนึ่งที่มีมนุษย์รู้จักมากกว่า ๕๐๐ ปีแล้ว ซึ่งอาจเกิดจากการกัดหรือข่วนของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น สุนัข แมว หนู เป็นต้น เกิดจากเชื้อไวรัสชื่อ เรบีส (rabies) ปัจจุบันยังไม่มีทางรักษาหาย แต่สามารถป้องกันได้ ผู้ป่วยที่มีอาการ มักคงสภาพอยู่ได้นานไม่เกิน ๑ สัปดาห์ และเสียชีวิตเนื่องจากอัมพาตของกล้ามเนื้อ และระบบทางเดินหายใจ ในประเทศไทย

ยังมีรายงานการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าโดยสาเหตุหลักเกิดขึ้นจากสุนัข

อาการของโรคพิษสุนัขบ้า อาการแสดงของโรค มักเป็นการอักเสบสมองและเยื่อสมอง ในระยะ ๒-๓ วันแรก ผู้ป่วยจะปวดเมื่อยตามเนื้อตัว มีไข้ คันหรือปวดบริเวณรอยที่ถูกกัด ทั่วๆ ที่แผลอาจหายเป็นปกติแล้ว ต่อมาจะหงุดหงิด กระสับกระส่าย ตื่นเต้นไวต่อสิ่งเร้ารอบกาย ไม่ชอบแสง ลม มีน้ำลายไหล กล้ามเนื้อคอกระตุก เกร็งขณะพยายามกลืนอาหารหรือน้ำทำให้เกิดอาการ "กลัวน้ำ" ต่อมาจะเริ่ม เพ้อคลั่ง สลับกับอาการสงบ ชัก ผู้ป่วยบางรายอาจเป็นอัมพาตโดยมีอาการแขน-ขาอ่อนแรง หมดสติ และเสียชีวิตในที่สุด เนื่องจากส่วนที่สำคัญของสมองถูกทำลายไปหมด

การรักษาโรคพิษสุนัขบ้า

ปัจจุบันยังไม่สามารถรักษาโรคนี้ให้หายขาดได้ การรักษาจึงทำได้เพียงการดูแล ประคับประคอง และรักษาตามอาการ เท่าที่จะทำได้เท่านั้น วิธีการดูแลผู้ป่วย ทำได้ดังนี้

๑. แยกผู้ป่วยให้ปราศจากสิ่งเร้าต่างๆ เช่น ห้องที่สงบ ปราศจากเสียงรบกวน แต่ไม่จำเป็นต้องปิดไฟ
๒. ให้สารอาหารแบบน้ำเข้าทางเส้นเลือด เนื่องจากผู้ป่วยมักจะกินอาหารไม่ได้
๓. ผู้ให้การดูแล ควรใส่เสื้อผ้ามิดชิด ควรใส่แว่นตา ผ้าปิดจมูก เพื่อป้องกันการติดเชื้อจากผู้ป่วย

การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่ดีที่สุดคือ ระวังอย่าให้ถูกสุนัขกัดหรือแมวกัด เพราะการติดเชื้อ ส่วนใหญ่จะมาจากน้ำลายสัตว์ที่เป็นโรคอยู่แล้ว ที่สำคัญที่สุด คือ การเสริมภูมิคุ้มกันในสุนัข ซึ่งเป็นสัตว์นำโรคหลัก รวมทั้ง การควบคุมจำนวนสุนัข

การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคน องค์การอนามัยโลกได้มีการกำหนดให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้กลุ่มคนที่มีอัตราเสี่ยงต่อการติดเชื้อพิษสุนัขบ้าดังนี้

๑. กลุ่มที่เสี่ยงมากต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติการวิจัยเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า กลุ่มดังกล่าวนี้จำเป็นต้องฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

๒. กลุ่มที่มีโอกาสสัมผัสกับเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าปานกลาง เช่น เจ้าหน้าที่ชั้นสูตรโรคพิษสุนัขบ้า สัตวแพทย์ นักสัตววิทยา ผู้ปฏิบัติงานควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในภาคสนาม ผู้พิทักษ์สัตว์ป่า ผู้มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ (โดยเฉพาะสุนัข แมว และสัตว์ป่า) และรวมถึงบุคลากรในสถานบริการสาธารณสุข

การปฏิบัติถ้าถูกสัตว์ที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดหรือข่วน ควรจะดำเนินการดังต่อไปนี้

ผู้ถูกสุนัขกัด หรือข่วน ต้องล้างบาดแผลด้วยสบู่ และน้ำสะอาดให้ลึกถึงก้นแผล และใส่ยารักษาแผลสด เพื่อกำจัดเชื้อไวรัสที่แผลโดยเร็ว แล้วไปพบแพทย์ พร้อมทั้งติดตามดูอาการสัตว์ที่กัด ซึ่งถ้าสัตว์ที่กัดเป็นสุนัข หรือแมว การพิจารณาว่าสุนัขหรือแมวนั้นไม่น่าจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะต้องมีองค์ประกอบสนับสนุนอย่างน้อย ๕ ประการ คือ

- สุนัข หรือแมวนั้นมีอาการปกติ
- เป็นสัตว์ที่เคยได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ามาแล้วอย่างน้อย ๒ ครั้ง ครั้งสุดท้ายไม่เกิน ๑ ปี
- เลี้ยงอยู่ในบริเวณที่มีขอบเขต โอกาสที่ไปสัมผัสกับสัตว์ที่มีเชือน้อย
- มีเหตุการณ์ไม่น่าทำให้สัตว์กัด หรือข่วน เช่น ทำให้เจ็บ ตกใจ หรือโกรธ
- สามารถกักดูอาการภายใน ๑๐ วันได้

ถ้าขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งก็บ่งชี้ว่ามีความเสี่ยงอยู่มาก ถ้าเป็นสัตว์ป่า หรือไม่มีผู้รับผิดชอบกักขัง หรือติดตามดูอาการไม่ได้ ให้ปฏิบัติเสมือนว่าสัตว์นั้นเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ผู้ถูกกัดต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า หรือฉีดวัคซีนฯ ร่วมกับอิมมูโนโกลบูลิน (กรณีที่บาดแผลลึก หรือแผลใหญ่ หรือหลายแผล หรือบาดแผลอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ เช่น ในหน้า ลำคอ) โดยเร็ว ซึ่งผู้ถูกกัดต้องมาฉีดให้ตรงตามกำหนดนัดหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ๓ เข็มแรก ถ้าเป็นการฉีดเข้ากล้ามเนื้อตามแบบมาตรฐานจะต้องฉีด ๕ เข็ม ในวันที่ ๐, ๓, ๗, ๑๔ และ ๓๐ ของการถูกกัด

การส่งสัตว์ตรวจชันสูตร

- ถ้าเป็นสัตว์เล็กอย่างกระรอก กระจงตัว แมว ส่งชันสูตรได้ทั้งตัว แต่ถ้าเป็นสัตว์ใหญ่อย่าง สุนัข สุกร วัว ต้องตัดเฉพาะส่วนหัวไปชันสูตร

- ผู้ตัดหัวสัตว์จะต้องไม่มีบาดแผลที่มือ และต้องสวมถุงมือยางหรือถุงมือพลาสติกที่กันน้ำได้ขณะทำการตัด

- นำถุงพลาสติกครอบปากสัตว์ก่อนลงมือตัด เป็นการป้องกันน้ำลายสัตว์กระเด็น จากนั้นใช้มีดคม ๆ ตัดตรงรอยต่อระหว่างศีรษะกับคอ รวบถุงพลาสติกที่ครอบปากสัตว์ไว้ และนำไปใส่ลงในถุงพลาสติกหนา รวบปากถุงให้แน่น (ห้ามแช่หัวสัตว์ในฟอร์มาลิน จะทำให้เนื้อสมองแข็ง แยกเชื้อไม่ได้ ผลการตรวจไม่ดี)

- นำถุงนี้ใส่ลงในถังพลาสติก โฟม หรือโลหะอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีน้ำแข็งรองอยู่ก้นถัง แล้วเทน้ำแข็งกดทับอีกครั้ง เพื่อรักษาตัวอย่างไม่ให้เน่า (ห้ามใส่เกลือ หรือแช่แข็ง เพราะจะทำให้ใช้เวลาในการตรวจนานขึ้น และผลตรวจอาจไม่ดีเท่าที่ควร)

- กรอกข้อมูลในแบบส่งตัวอย่างตรวจอย่างละเอียด เกี่ยวกับชนิดสัตว์ สี อายุ การฉีดวัคซีน การกัดคนหรือสัตว์อื่น รวมทั้งชื่อ ที่อยู่ของผู้ต้องการผลชันสูตร หรือเจ้าของติดไว้ด้วย ป้องกันการสลับตัวอย่าง และเจ้าหน้าที่สามารถติดต่อได้รวดเร็ว แล้วนำส่งห้องชันสูตรโรคโดยเร็วที่สุดภายใน ๒๔ ชั่วโมง

- ส่วนซาก ถุงมือยาง หรือถุงพลาสติก ควรเผา หรือฝังให้ลึกอย่างน้อย ๕๐ ซม. ป้องกันสัตว์อื่นคุ้ยเขี่ย มีดหรืออุปกรณ์อื่นให้ทำความสะอาดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ แล้วฝังแดดให้แห้งหรือต้มในน้ำเดือดนาน ๑๐ นาที

รายละเอียดเพิ่มเติมในเว็บไซต์สำนักโรคติดต่อทั่วไป <http://rnb.ddc.moph.go.th/index.html>